

Tot i que, comptat i debatut, els estudis de literatura catalana de Miralles s'articulen fonamentalment al voltant de tres poetes, Riba, Espriu i Foix, la ponent indicà també la dedicació a la literatura medieval —March, Roís de Corella, *Tirant lo Blanc*— i a una gran tasca més divulgativa, fins i tot en articles de premsa, d'autors i aspectes que tenia com a finalitat, sempre, donar a conèixer i ajudar a llegir.

Per acabar i abans de les paraules de cloenda, es va donar pas al Miralles poeta, amb la lectura, esplèndidament declamada, per part de Josep Piera, d'un bon nombre dels seus poemes, espigolats dels diversos reculls ja publicats i també, fins i tot, algun d'encara inèdit.

En conjunt, la sessió en memòria de Carles Miralles, organitzada per l'Institut d'Estudis Catalans, va resultar alhora acadèmica sense fredor, i tan càlida com la institució, l'ocasió, els ponents, els assistents i, també l'homenatjat, en les seves relacions mútues, requerien.

Francesca MESTRE
Universitat de Barcelona

Conferència de Michel Lafon intitulada « *Qui a volé mon “patois” ? L'épopée scolaire aveyronnaise d'une langue proscrite* » (17 de febrer de 2016). — En el marc del DUOC (Dimecres Universitaris Occitans) de la Universitat de *Toulouse II-Jean Jaurès*, Michel Lafon, que ha estat durant molts anys mestre d'escola al departament de l'Aveyron (Roergat), i s'ha doctorat a la Universitat Paul Valéry de Montpeller, va tractar el tema de la llarga persecució de l'occità a l'escola, tal com es va aplicar en aquest departament del sud de França, així com de les resistències que molts occitanistes, inclosos mestres d'escola, van exercir contra aquesta persecució. El conferenciant és a més autor d'un llibre que té el títol escollit per a la conferència i que acabem d'esmentar.¹

En una introducció, el conferenciant ens recorda la importància de l'occità en la seva regió d'origen, especialment amb la protecció oferta als trobadors per part dels comtes de Rodés. Després passa a la relació històrica de la llarga lluita duta contra els dialectes en general, en tot el territori francès i a l'Aveyron en particular. Així, explica les conseqüències del famós *Edit de Villers-Cotterêts* del rei Francesc I (1539), el qual exigia la redacció en francès i no en llatí (i en cap més idioma) de les ordenances i sentències dels tribunals. Igualment, el relleu de defensa i difusió de la llengua francesa va ser efectiu amb l'agrupament de poetes conegut sota el nom de «La Pléiade»; més tard, amb la creació del primer Diccionari de l'*Académie Française*, al segle XVII. La llengua occitana, però, resisteix bé mercès al seu ús massiu per la població autòctona. Es passa després al període de la Revolució Francesa amb el destacat paper de l'Abbé Grégoire: la seva enquesta troba eco, a Rodés, en la persona d'un tal Abbé Chabot, que respon a una de les preguntes (traduïm): «tots som francesos, només hem de tenir una sola llengua» -*id est* el francès. Aquesta enquesta efectuada en tot el territori francès dona lloc a un informe intitulat: *Informe sobre la necessitat i els mitjans d'anihilar els patois i d'universalitzar l'ús de la llengua francesa*. El verb «anihilar», comenta Lafon, «és fort i significatiu de l'estat d'ànim del temps. Però aquest informe no té seguiment i no produeix res en concret.» Lafon segueix amb la relació històrica: Hom pot indicar que les primeres mesures, en 1792, (de la *Législative*) porten a la creació de l'ensenyament primari i al nom d'*instituteur* per al mestre d'escola. L'establiment de la instrucció pública continua durant tot el segle XIX, especialment amb les lleis del ministre Guizot (1830) per les quals es crea un cos de mestres i un d'inspectors. La primera escola normal de mestres de l'Aveyron veu la llum el 1835. En el departament veí del Lot, un comitè prohibeix el «dialecte patois» a l'escola i amenaça amb

1. *Qui a volé mon «patois» ? –L'épopée scolaire aveyronnaise d'une langue proscrite*, Université Paul Valéry Montpellier 3, Presses universitaires de la Méditerranée, 2015.

sancions. Amb la creació del cos dels inspectors, neixen els reglaments escolars: el 1837, a l'Aveyron, prohibició per als alumnes de parlar *patois* entre ells. Els inspectors *d'académie* (i. e. : del districte administratiu escolar) vilipendien el *patois* en les conferències pedagògiques. Un d'ells, un tal M. Caucanas, el 1835, incita fins i tot els mestres a parlar francès a casa. M. Lafon, resumint la conferència, ens diu: «la càrrega té molt de pes, el propòsit és violent i l'inspector conferenciant no s'està de cap contradicció. Passa del *patois* llenguatge 'dolç, harmoniós, brillant, calorós, acolorit', a una llengua que 'podreix', 'embruta' i 'enterboleix la limpidesa' del francès'. Lafon acaba conclouent: «D'un cantó, el francès és associat a les idees de progrés, de ciència, de literatura, de poesia, de bellesa i d'unitat nacional, i aquesta darrera idea és molt forta després de la guerra de 1870 durant la qual França va perdre l'Alsàcia i la Lorena; d'altra banda, la llengua d'oc és associada a les 'febleses i vicis de les poblacions'. Un postulat es desprèn: parlar francès és fer el bé, d'on deriva amb evidència que parlar *patois* seria fer el mal.»

Michel Lafon parla després del paper de l'Església. Els bisbes de Rodés, successivament Mons. Croizier, el 1844, i Mons. Bourret, el 1875, inciten en llurs lletres pastorals a ensenyar el catecisme i predicar en francès.

Malgrat aquests esforços fets de totes bandes per erradicar els *patois*, una enquesta del ministre de l'Instrucció Pública Victor Duruy, el 1874, demostra que més del noranta per cent dels habitants no parlen francès al Gers, l'Arieja, l'Aveyron i el Var, mentre que del vint al trenta per cent dels nens aveyronesos de set a tretze anys no saben ni parlar-lo, ni escriure'l. «Constatem, ens diu Lafon, que la llengua d'oc és ben arrelada dins la població en aquesta segona meitat del segle XIX.» I afegeix: «L'acció dels governs successius durant els anys 1880 i l'establiment de l'escola obligatòria gratuïta i laica sota Jules Ferry s'afegiran a la lluita destinada a imposar el francès.»

Per tal d'il·lustrar la conferència amb testimoniatges de la gent del Roergat, Lafon ens mostra a la pantalla gravacions de discs (DVD), on es fa parlar les persones entrevistades de la o les llengües que parlaven en la seva infància i que parlen encara. També s'hi veu com l'escola imaginava i imposava càstigs als que persistien a parlar llenguadocià entre ells, mirant especialment d'aver-gonyir-los. Aquests testimonis diuen tots que parlaven l'occità («el patois») en els anys vint-trenta, pel que fa a les persones més grans, i els altres fins als anys cinquanta i seixanta. De totes maneres, com se sap, la defensa de l'occità va desenvolupar-se ja a finals del segle XIX amb el moviment del felibritge iniciat per Frederic Mistral, seguit de publicacions nombroses dins la premsa, i també van participar en la defensa de la pròpia llengua mestres d'escola i professors: als anys vint es donen classes d'occità a l'institut (*lycée*) de Rodés. Alguns professors, ajudats per persones de l'exterior, com el matrimoni Séguret, i relacionats amb el *Collège d'Occitanie* de Tolosa, des de la seva creació el 1929 (era dirigit per l'*abbé* Salvat), estructuraran aquest ensenyament, fent participar els alumnes en nombrosos Jocs Forals i aconseguiran bons resultats.

Sota el règim de Pétain, ens recorda Lafon, els primers anys, va néixer una certa esperança amb la nova línia política de respecte per les tradicions de les «províncies» de França. Paradoxalment, a l'Aveyron, el difícil període de guerra 1939-1945 fou el del desenvolupament de l'ensenyament de l'occità. La celebració del Primer Congrés del Col·legi d'Occitània a Rodés, a l'abril de 1942, representa l'inici de l'establiment d'un Certificat d'Estudis Primaris Occitans (C.E.P.O.). Però, després de l'entrevista de Montoire (Pétain amb Hitler), molts occitanistes van trencar definitivament amb el règim. Després del període de bones relacions entre l'escola i la llengua d'oc, vindrà la reacció: l'occità per a molts mestres quedarà associat al règim de Pétain. Caldrà esperar la llei Deixonne, el 1951, per veure un cert reconeixement de les llengües i els dialectes «regionals» i la possibilitat de donar classes opcionals en l'ensenyament secundari. Alguns mestres, entre els quals Jean Boudou, creen sota la impulsió de Robert Lafont (fundador de l'I.E.O.), la secció aveyronesa de l'I.E.O., el primer cursset pedagògic del qual es celebrà a Rodés (17-20 de juliol de 1951).

Amb el temps, han canviat poc o molt les coses amb l'establiment de classes bilingües. A l'Aveyron, se'n va obrir una el 1989 a Saint-Affrique. Actualment, precisa Lafon, una dotzena d'escoles aveironeses donen un ensenyament bilingüe occità/francès (Rodés, Millau, Villefranche-de-Rouergue, Espalion, La Primaube, Saint-Affrique, etc.).

Concloent, Michel Lafon indica que «tot això té l'aparença d'una llista destinada a allargar-se d'un any a l'altre, si els mitjans en places d'ensenyants bilingües són atorgades pels futurs governs». Car, diu Lafon, «cal recordar que la Carta Europea de les llengües regionals i minoritàries ha estat rebutjada pel Senat el 28 d'octubre de 2015 i un suport a les llengües regionals igualment denegat pels diputats el 15 gener del mateix any. Encara no s'ha aconseguit guanyar», acaba dient el conferenciant.

Michel CAMPRUBÍ

Presentació de l'Atles Lingüístic del Domini Català a Torelló (2 d'abril de 2016). — Organitzada per l'Associació d'Estudis Torellonencs (ADET), i amb el suport de diverses institucions públiques i privades, va tenir lloc el 2 d'abril de 2016, a la Biblioteca Dos Rius de Torelló, una sessió divulgativa en què la doctora Lídia Pons Griera, en qualitat de codirectora de l'*Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)*, va pronunciar una conferència sobre aquesta extensa obra en curs de publicació.

Carme Trabal, directora de la Biblioteca Dos Rius, i Bernat Pasqual, president de l'ADET, donaren la benvinguda als assistents, i la filòloga Rosa Sayós, per la seva banda, féu una breu semblança de la persona de Lídia Pons i glossà les seves actuacions en relació amb l'*ALDC*.

La professora Lídia Pons, en la seva conferència va posar en relleu el valor patrimonial d'aquesta obra, atansant-la al públic interessat per la variació geogràfica. Es va detenir en les classes de mapes (fonètics, lèxics, semàntics), va explicar l'origen, objectiu i etapes d'elaboració de l'obra (recollida de materials, transcripció fonètica, formació d'una base de dades, publicació dels materials, inclosos els etnotextos, publicació del *Petit Atles Lingüístic del Domini Català (PALDC)*, de caràcter interpretatiu i la implementació de l'obra en xarxa).

La conferenciant, a més de comentar diversos mapes, s'estengué d'una manera monogràfica en la interpretació del mapa 966 *Trepitjar* (el raïm), en què es consignen diferents resultats per a aquest concepte (*piar, pitjar, pilsar, trepitjar, esclafar, aixafar, xafar, follar, fonyar*). El verb *follar* (< ll. vulg. FÜLLARE) es troba en punts de l'Alt i Baix Empordà (Camallera, Begur, Cruïlles, Palamós, Tossa de Mar) i a la ciutat de Girona. La variant *fonyar* (originada per equivalència acústica entre palatals) es troba a l'illa d'Eivissa i en una zona de transició entre el català oriental i el català occidental, just en la confluència entre les comarques del Solsonès, el Bages, l'Anoia i la Segarra. De l'anàlisi feta per la conferenciant se'n desprèn, doncs, que en aquest cas l'afinitat lingüística dels resultats obtinguts a l'illa d'Eivissa no és pas amb les altres illes, sinó amb algunes contrades del català continental.

Acabada la conferència, que duia el títol «L'Atles Lingüístic del Domini Català i la preservació del patrimoni lingüístic» que aquest apunt, hi hagué una breu estona per a recés dels assistents i per a la signatura d'un exemplar de l'*ALDC* lliurat a la Biblioteca Dos Rius.

Després d'això, una taula rodona conduïda per Rosa Sayós va servir per a tractar d'alguns temes relacionats amb la variació geogràfica de la llengua i alguns aspectes introduïts pels estudiosos que hi eren presents. Hi intervingueren, cadascú amb les seves aportacions, i per aquest ordre, els filòlegs Montserrat Adam, Carme Vilà, Jordi Dorca, Carme Codina i l'estudiant de batxillerat Mireia Sevilla, que presentà els resultats d'un treball recent, de dialectologia social, per franges d'edats, sobre la regressió d'alguns elements del lèxic i de la fraseologia de l'àrea geogràfica d'Osona.